

KOLMULE

Kolmule, *Micromesistius poutassou*, er en liten torskefisk som har sin utbredelse i det nordøstlige Atlanterhav. Den kjennes lett på de korte, vidt atskilte ryggfinene og på den fremste gattfinnen som er forholdsvis lang. Underkjeven rager foran snutespissen og den mangler skjeggtråd. Ryggen er blågrå, og sidene og buken er sølvaktige til rent hvite. De mange små skjellene som gir kolmulen denne sølvfargen, sitter imidlertid svært løst, og ved fangsting faller disse lett av og gir hele fisken en blågrå farge, derav også navnet blågunnar. Munn- og gjellehuler er svarte, og derav navnene kolkjeft og kolmule.

Veksten hos kolmule er forholdsvis stor i de første leveårene, og den blir kjønnsmoden 2-4 år gammel ved en lengde på 20-25 cm. De fleste voksne individene finnes i størrelsesgruppen 25-35 cm, men den kan bli opp til 50 cm lang, og mer enn 15 år gammel. Den regnes for å være pelagisk, dvs. den holder seg fritt i vannet, men forekommer også ved bunnen eller like ved denne. Voksen kolmule opptrer helst på store dyp, 200-500 m, men finnes både dypere nede og høyere oppe, ja, til tider som spredte forekomster helt i overflaten.

Flere bestander

Innefor den varme delen av det nordøstlige Atlanterhav finnes det flere bestander av kolmule som overlapper hverandre. Den totale utbredelsen er svært vidtrekkende og strekker seg fra Middelhavet til Spitsbergen, og fra østkysten av Grønland til inn i Barentshavet.

Den kjønnsmodne delen av den oseaniske hovedbestanden foretar årlige vandringer mellom hovedgyteområdet langs kontinentalsokkelen vest av De Britiske Øyer og beiteområdene i Norskehavet. Gyting foregår også på lokaliteter i Norskehavet, bl.a. ved Island og Færøyene, langs Norskekysten og i en rekke norske fjorder, og ellers syd for Irland langs eggakanten sydover til kysten av Spania og Portugal.

I begynnelsen av 1970-årene ble det en økende interesse for kolmule, både fiskerimessig og forskningsmessig. Frem til midten av 1970-årene var det et forholdsvis jevnt fiske på noe under 100 000 tonn årlig, men fra 1976 begynte en merkbar økning som fikk sitt toppunkt i 1979 og 1980 da mer enn 1 mill. tonn ble landet. Idag varierer årsfangstene omkring 500 000 tonn.

Internasjonal deltakelse

13 nasjoner er med i det internasjonale fisket som finner sted både på gytefeltene og på beiteområdene. I tillegg tas det kolmule i industritrålfisket i Nordsjøen og på kontinentalsokkelen utenfor Spania og Portugal. Norge og Russland, som fisker omtrent like mye, tar tilsammen ca. 3/4 av totalfangsten. Det aller meste er fra gytefisket vest for De Britiske Øyer og ved Færøyene.

Fangstteknologien har hatt en markant utvikling i dette fisket, som foregår med flytetral på store dyp. Mens fangstene i det internasjonale fisket i Norskehavet har ligget på ca. 4 tonn pr. time, har det i det norske fisket på gytefeltene vært fangster på mer enn 40 tonn pr. tråltime.

Vandringsmønster

I desember-januar øker ansamlingen av kolmule i den sørlige delen av Norskehavet. Gytevandringen tar nå til sørover langs østsiden av Færøyene, videre inn i renna mellom Rockall og De Britiske Øyer og så inn mot eggakanten. Gytingen, som foregår på dyp mellom 300 og 400 m, begynner først lengst sør, ved Porcupinebanken i februar, og ennå tidligere i eggakanten sydover mot Biscaya. Ved Hebridene er det gyting rundt månedskiftet mars/april. Etter gytingen starter næringsvandringen nordover igjen mot Norskehavet. Vanligvis er det langs vestsiden av Færøyene, men i enkelte år også langs østsiden, avhengig av de hydrografiske forholdene. Den voksne kolmula sprer seg nå over store deler av Norskehavet, på den varme siden av polarfronten. Hovedsaklig beiter den på krill, men også på andre plankton-organismer og på mindre fisk som laksesild og lysprikkfisk. Ved gyting foretrekker kolmula vann av temperatur omkring 9o C, og eggene klekkes da etter 1-11/2 uke. Egg og larver driver nordover med strømmen mens de sakte stiger mot de øvre vannlag. Etter en tid havner de i Nordsjøen hvor de har sitt oppvekstområde i Norskerenna, men også langs Norskekysten nordover til Lofoten, og ved Færøyene og Island. Om høsten kommer yngelen inn i industritrålfisket og har da en lengde på 12-18 cm.

Gytebestanden redusert

Norge har drevet undersøkelser på kolmule siden begynnelsen av 1970-årene, og har i de fleste årene siden da foretatt kartlegging og akustiske mengdemålinger av gytebestanden. Dette har ofte vært i samarbeid med andre nasjoner, spesielt med Russland. Resultatene av disse målingene har variert noe, avhengig av områdedekning, tidspunkt og registreringsforhold. Siden 1988, da gytebestanden ble målt til nesten 7 mill. tonn, har den gradvis minket, og i 1994 ble den målt til vel 4 mill. tonn.

Kolmulebestanden har også vært akustisk målt om sommeren når forekomstene står spredt utover i Norskehavet. Fra 1982 til 1985 var det således internasjonale fellestokt med deltakelse av 5 nasjoner og opp til 9 forskningsfartøyer. Hele bestanden ble likevel ikke dekket og resultatene betraktes som underestimer.

Noen årsklasser har skilt seg ut med sin spesielt store tallrikhet, nemlig årsklassene 1982, 1983 og 1989. Disse har dominert bestanden gjennom flere år og har bært oppe et rikt kommersielt fiske. Det er imidlertid ingen nye sterke årsklasser som ventes å rekruttere til gytebestanden i de nærmeste årene, og bestanden vil således fortsette å minke. Den er imidlertid ennå vurdert til å være innenfor "sikre biologiske grenser".

Kontaktperson: [Terje Monstad](#), Havforskningsinstituttet Senter for marine ressurser, Postboks 1870 Nordnes, 5024 Bergen. Tlf.: 55 23 85 00 Fax: 55 23 83 87.